

Landskap: Småland Upptecknat av: Olle Levander
Härad: Allbo Adress: Huskvarna
Socken: Slätthög Berättat av G.A.Strand
Uppteckningsår: 1930 Född år 1867 i Slätthög

Uppteckningen rör Några biografiska meddelanden om sagesman-
ne, upptecknade av honom själv.

Avskrift av brev.

Arnhult den 8 september 1930.

Härmed får jag A.G.Strand underrätta Eder om att
mina föräldrar voro sockenskräddaren Johannes Andersson, född
24/4 1830, död den 27/4 1903. Min moder var Maria Svensdotter,
född den 28/2 1828, död den 27 sept. 1911. Min far var född i
Kängshult, Slätthög, där min farfar, Anders Nilsson och hans
hustru Marta Johansdotter (död 1867) då ägde 1/8 mantal, men
i följd av skulder måste hemmanet försälas, och min far, Johan-
nes Andersson kom då vid 15 års ålder i skräddarelära och fort-
satte med detta yrke till sin död. - Min mor var född i Härle-

torp ,Slätthög.Hennes föräldrar voro torparen Sven Pettersson och hans hustru Stina Andersdotter(född 1794,död vid omkring 80 års ålder.Min mormor blev tidigt änka och måste så gott sig göra lät genom strumpstickning,syning av linnen och spinna garn, i stor fattigdom försörja fem barn.Min moder måste vid 8 års ålder komma i tjänstsom barnpiga,och hon fortsatte att tjäna på olika platser, tills hon år 1867 gifte sig med min far. -

Jag Anders Göran Strand är född den 28/12 år 1867 i Kängshult,Slätthög, på ett mindre torp Fällan,som min far arrenderade Vi hade en enda ko och några höns därhemma,min far med 4 - 6 skräddarlärlingar gick omkring i gårdarne och sydde åt folk, min mor satt därhemma och spann ull och lingarn,samt stickade strumpor åt folk,hon var även en mycket anlitad kokerska och

var ofta borta i bondhemmen vid kalaser och lagade mat. - Jag själv började som liten pojke vid 5 - 6 års ålder rita gubbar på papper och tälja hästar av trä och en del mindre leksaker, men min far blev ond, han ville endast att jag skulle bliva skräddare (ehuru jag inte själv haft lust för detta yrke, har jag blivit därtill "nödd och tvungen") så fort sig göra lät, vid 8-10 års ålder måste jag öva mig i min faders yrke, annars vankades det stryk.-

Vid åtta års ålder började min skolgång min skolgång hos en lärarinna Kristina Viberg. Efter slutad småbarnsskola, kom jag i folkskolan (skolbarn och lärare var på den tiden inhyrda i bondhemmen var som helst). Lärare i folkskolan var då Bengt Elof Lindvall (även organist och klockare i Slätthög) Den-

ne läraren Lindvall var ofta gladlynt och skämtsam, men han kunde också prygla elaka gossar ordentligt.

Vid 15 års ålder blev jag konfirmerad av dåvarande pastorn i Slätthögs församling Clas D:son Sjöfors. Denna Sjöfors blev flera år därefter kyrkoherde i Qvenneberga och Hjortsberga församlingar. Det var denna Sjöfors, som av sin egen son Gunnar blev med en yxa ihjälhuggen i Qvenneberga prästgård. - sedan vistades jag i hemorten och följde med min far i gårdarna och sydde, tills jag vid 20 års ålder tog värvning till dåvarande "Första Trängbataljonen" (sedermera kallad N:o 1 Svea Tränkår) i Stockholm, där jag tjänade i 2 års tid. Dåvarande chefen för Trängbataljonen var majoren O Smedmark. Som militär har jag efter fyra månaders kurs tagit examen i sjukvård inför

dåvarande regementsläkaren G Dunér och läkaren vid Garnisons-
sjukhusets medicinska avdelning Carl Flensburg (sedermera liv-
medikus åt H.M.Konung Oscar den 2.dre). - Efter 2 års tjänst-
göring som militär erhöll jag på egen begäran avsked. Reste
därefter till mitt föräldrahem och har sedan sysselsatt mig
med olika arbeten, såsom odling och stenbrytning, (gravering
av sigill med mera, ritning av monogram o.dyl. har varit min
bisyssla) utom att jag går omkring i bygderna och stickar
sängtäcken för hande (av vilka jag sedan 1903 för egen hand sytt
något över 1250 stycken). Därjämte skriver jag på lediga stunder
någon liten vers, eller "poem", (vad som kommer i tankarne).

Jag har besökt många olika platser och gjort en del
del resor: till Vernamo, Vetlanda, Lannaskede brunn, Mjölby,

Katrineholm, Norrköping, Linköping Stockholm, Hässleholm, Helsing-
borg, Helsingör och Kronborgs slott i Danmark, Ronneby samt en
del öar i Östersjön. (Finis!)

2835

På Hakatorps ägor finns en kulle, som kallas Hunnakull, Hunnakullen.
för där har visat sej en svart hund med gnistor i gapet. Det berättas att kullen under julnatten stod på silverpelare.

Nedom kullen rinner en bäck å vid den ligger två stora stenar. En bonde i Hallåtorp ville köpa dem till grindstolpar, men då sa jordägaren: "Det är inte värt att du flyttar dom, för den store stenen har trollgubben i Hunnakull burit dit å den lilla har trollgumman burit dit, å tar du bort dom, kommer de å oroar dej å du får ingen fred." Stenarna ligga kvar än i dag.

På Hakatorps ägor i Slätthögs socken finns ett berg, som kallas Påsa-berg. Man berättar, att en vallpojke sett en trollgumma, som klappade byk i en göl, som ligger i närheten av berget.

t.d.

2835

Trollgumma

byker

A:8

2835

Man berättar att förr i världen visade sej
näcken i Abodasjön i form av en häst, å Aboda-bönderna va se be-
kanta med honom, så de harva sina åkrar med'en. Men de måste vän-
da honom från solen, för annars sprang han i sjön med bå harv å
plog.

Näcken.

A. J. / b. d.

2835

I Mistelås socken trodde man, att näcken fanns i Agnarydssjön, å när de fått barn, va de rädda, att näcken skulle komma å ta barnet, innan det var döpt. För att skydda barnet tog de ett av dess linntyg, satte synålar i det å hängde ut det över natten på norra stugväggen. Jag har själv talt med den som har gjort så, så jag vet, att det är sant.

Skydda barnet
mot näcken.

På Bräkentorps ägor i Hjortsberga socken finns en skogs-sjö, som kallas Sjöa-sjö eller Kosjakssjö. Förr fanns det gott om fisk där, men folk säger, att fisket blivit fördärvat genom en trollkärings konst.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

C:a
H:6

2835

Förgjort fis-
ke.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

C. L.

Uppteckningen rör

Kvacksalvare.

Här var en gubbe, som de kalla Petter på Häradsskogen. Han var kvacksalvare å botade både kreatur å djur, å för det mesta använde han samma medicin åt alla. Det är väl en 25 år sen nu han dog. Jag var som pojk med far ute i bygden å sydde, å då hände det ofta, att jag fick skriva recept åt honom, för det var inte så många som kunde skriva på den tiden. Då brukade Petter säga: "Du ska ta in C. censia dulsia, kron-essense å smärtstillande vatten, å dä ska du ta på fastanes mæje, så hjälper dä på stånden, förstår du." Det var hans all-dags medicin.

En gång va det en flicka, som var med barn, men det visste hon inte om, utan hon trodde hon var sjuk på

annat sätt, å så gick hon till Petter på Häradsskogen. Han undersökte henne lite, å sen sa han:" Du har fått en kanalling i magen, å då du slipper den en gång,så blir du nog bra."

2835

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

ACC. NR. 2835

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Det var en gubbe i Klasentorp, som het-
te Sven, men de kalla honom vanligen för Bläsen, för han hade
en stor vårta på näsan. Han brukade gå omkring i gårdarna å
köpa opp höns å får å kalvar å sånt där. Han var en stor fi-
lur, men han troddes va lite trollkunnig, så de anlidade honom
rätt mycke'. En gång va det en gubbe, som var änkring å han
ville gifta sej med en rik änka. Så vände han sej te Sven för
att få hjälp. "Ja, jag ska hjälpa dej," sa Bläsen, "men ska
jag kunna göra nåt, måste jag ha lite pengar, å det måste jag
ha 8 dar i förväg. Det är så gott du ger mej 50 kronor." Änk-
lingen skaffade 50 kr. å gick dit med. "Du ska få samma peng-
ar tebaka om 8 dar," sa Bläsen å då ska de' va klart med det

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

b: b

"Klok gubbe"

När Bläsen lu-
lurade änkring-
en på 50 kr.

andra också." Efter 8 dar gick änklungen till Sven. "Nu ser du, att jag lägger dina pengar i det här kuvertet," sa Bläsen, men så var han fingerfärdig, så han la i stället dit almanackeblad å tidningspapper. "Nu får du inte öppna detta under bar himmel," sa Sven, "utan du måste vänta tills du kommer hem, för annars kommer Skåne-kittan, en trollkåring som far i luften, å tar di redie pengarna, å sen får du bara papperslappar kvar." Men när änklungen kommit ett stycke, öppnade han kuvertet, å då var det bara papperslappar. Då gick han tillbaka. "Ja, jag varnade ju dej," sa Bläsen, "nu rår jag inte för att du va't dummer. Nu får du ha'et, som det är." Så änklungen fick inga pengar.

2835

ACC. NR. 2835

LUNDS. UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

C. v.

Uppteckningen rör

Förvända synen.

Här var en gubbe, som hette Anton, å de påstod, att han skulle va lite trollkunnig. En gång sa han, att han skulle krypa genom en timmerstock, å sen förvände han synen på dem som såg på, så de tyckte, att han kröp genom stocken. Men så kom det en gumma, som inte hade va't närvarande förut å som han inte förtrollat, å hon såg, hur det förhöll sej. "Han kryper ju jämte," sa hon. Men då blev han arg å gjorde, så hon tyckte, att hon stod i vatten å börja på härva opp kjolar-na. "Där ser I," sa han, "gumman är ju inte veti'."

En gång skulle han ha en tupp te dra en timmerstock, sa han. Å alla som såg på, tyckte att tuppen släpa på en timmerstock, men så kom det en å upptäckte bedrägeriet: Det var

ingen stock utan ett halmstrå.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2835

Till sist blev han självmördare. Han hoppade i sjön
med ett litet barn i famnen, å de sista ord han sa, va:"Adjö,sa
korpen." Sen blev det ett ordspråk här i trakten:"Adjö sa korpen,
sa Anton när han hoppade i sjön med barnet."

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

D. n

2 / Uppteckningen rör Sockenhanverkare.

Sockenhantver-
kare.

I Slätthög m.fl. socknar fanns förr i världen sockenskräddare och sockenskomakare. De blev inröstade av församlingssborna på sockenstämmor, och gick sen omkring hos bönderna och arbetade i deras hem. Före 1860 och 70-talet syddes kläder oftast för hand och av man-liga arbetare. Det tyg man använde var vanligen hemvävt vadmal och stampetyg. Om sommaren hade man kläder av vit blaggarnsväv. Symaskiner och sömmerskor var då sällsynta på landsbygden.

Ofta hände det, att fattiga och föräldralösa pojkar på sockenstämmorna av socknen bönder bortauktionerades till någon sockenskräddare eller sockenskomakare för att utbild-

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2835

das till hanverkare. Man fäste inte stort avseende vid, om pojken hade anlag för yrket eller ej. Den tidens skräddare och skomakare trodde ofta, att stryk skulle hjälpa och utdelade gratis och frikostigt örffilar å slag till sina lärpojkar. Skräddaren slog dem med alnar och saxar och skomakaren försökte uppmuntra sina lärjungar med slag av spannremmen.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

I Klasentorp bodde för många år sen en sko-
makare, som kallades "Lunta". Sitt vedernamn hade han fått därför,
att, när han var på ett ställe å skulle göra skor, å man tog fram
lädret, han brukade säga: "Hit mä hela luntan. Lunta var bekant för
sin oärlighet å sina många knep. En gång gick han förbi en bonde,
som låg å sov nära landsvägen mellan Slätthög å Hössjö. Det var
varmt, så bonden hade ta't å sej tröjan å lagt bredvid sej. Den
snöt Lunta, å när han sen kom till Hössjö krog, pantsatte han 'na
för ett halvstop brännvin. Bonden fick sen själv lösa igen sin
tröja.

När Lunta gick omkring i gårdarna, brukade han alltid stjä-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

J: n

Om byskomakaren

"Lunta".

la läder. Men så vå det en bonde i Klasentorp, å han tänkte att han skulle bevaka Lunta, medan han skar till av lädret, för att han inte skulle kunna ta nåt. Men Lunta fann på råd. Han la lädret dubbelt å sen skar han till. "Nu har du väl suttet å tittat ätte, så ja'inte ha stölet å ditt lä'er? sa han till bonnen. - "Jo-o," mente bonden, "nu har du inte ta't nåt." Men då lyfte Lunta på baken å tog fram några läderbitar, som han smusslat under sej, å sa:

"Men, sir du, här har ja' te ett par framkvarter te stövla."

"Den tjuven, som vill stjäla, går inte å vakta," sa bonnen. "Har du kunnat ta å mitt lä'er, utan att ja'sitt dä, så behåll dä."

En gång blev Lunta för något rackaretyg satt i stocken i

vapenhuset i Slätthögs kyrka. Där satt han fastskruvad under

hela gudstjänsten till allmänt åskådande för folket, som gick

in å ut ur kyrkan. Det berättas, att Lunta va så arg, så han

spottade på dem som gick förbi, å skrek: "Setter ja' i vägen?"

Sen dess har man här i Slätthög ett ordstäv, som lyder:

"Sitter jag i vägen? sa Lunta, då han satt i stocken."

LUNDS UNIVERSITETETS
FOLKMINNESARKIV

2835

*S: a/
T: k*

2835

Om skräddare
Halte-Lasse.

Ordstäv.

I Hössjö, (Slätthögs socken) bodde förr en skräddare, som hette Lars, å som han var halt, kallades han mest Halte-Lasse. Hans hustru hette Kajsa, men kallades Lassa-Kaja. En gång, när det skulle bli skrift å nattvardsgång i Slätthögs kyrka, sa hon till sin gubbe:

"Sti opp å klä på dej, Lars! Vi ska gå te nattvarden i da', för när då ä gjort, så ä då glömt."

Därav har inom socknen blivit ett ordstäv:

"När då ä gjort, så ä då glömt, sa Lassa-Kaja om nattvardsgången."

J. n.

2835

Halte-Lasse gick omkring i bygden å sydde skinnfällar m.m. åt bönderna. På den tiden var det sällsynt att bönderna hade ljus eller fotogenlampor, utan de klöv tunna stickor av furu å lyste sej med inomhus. Då Lasse skulle sy i stugorna, fick någon av husfolket lysa honom med furustickor. Han var noggrann med hur man höll stickorna, å därfor plägade han ofta säga:

"Lys opp, å lys inte ner, titta på steckan å inte på mer."

Lasse hade även lärpojkar med sej, när han gick å sydde. Om någon av dem låg å sov för länge om mornarna, brukade Lasse stöta dem i sidan å säga: "Går du dän!" Då måste de ge sej opp.

Skräddaren

Halte-Lasse

b.a./A.f.
2835

På Bredahorva ägor, Slätthögs socken,
finns en göl i närheten av torpet Höjden, å där tros också guld-
saker va nersänkta. En gång va det en gubbe, som tänkte, att han
skulle försöka få opp dem, å så tog han en stång å mätte, hur
djupt det va. Men då hörde han en röst som sa:

"Mäter du mina väggar,

skall jag mäta å slå sönder dina läggjar."

Då tordes han inte försöka få opp skatten.

Nersänkt

skatt.

dia / fig
2835

"Drakmedel."

Drakmedel kallades nergrävda skatter. Det tros
att de bevakades av en drake. För att ingen skulle kunna ta ~~den~~ skatten/
brukade man även slakta en kalv, häst, tupp, hund eller ett annat
djur å drypa blodet över skatten, å sen åkallade man nåt ande-
väsen. Vid sådana platser kan man sen få se en häst eller hund
eller tuppe, beroende på vad man grävt ner för ett djur. För att
sen kunna ta tillbaka skatten, måste man ha fatt på ett sådant
djur å slakta, samt drypa dess blod över de nergrävda sakerna.
Dessutom skulle man kasta ned en vigselring, i det hål, där skat-
ten var nergrävd.

"Drakmedel".

6.10 / 11:9
2835

I Åbodasjön, Slätthögs socken, finns det ett Drakskatt.
näs, som skjuter ut i sjön å det kallas Kopparhatt. Det påstås,
att det är nån som sänkt ner ett skrin med skatter där. En dräng
försökte en gång ta opp det, men han misslyckades å blev sin-
nesrubbad på kuppen. De berättar också att de sett en drake
flyga till å från platsen.

Im.
Ruhos Ad
Slättby Sö
1930

Uppst. Elle Kivander
- 28 -
Ker. G. R. Strand.
j. 1867.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

B. d.
2835

Avvärjande handlingar.

Om någon på våren äter opp det första vitsippeblömster han får se, så slipper han bli ormbiten det året.

Det finns de som tro, att om de bär på sej svavel, vitlök och tändstickor, så är de skyddade för spöken och troll.

Avvärjande

handlingar.

Eid

2835

Orm i la-
gårdströskeln
mot förgörning

Mot förgörning borra de ett hål i lagårdströskeln
å stoppa dit en levande orm. Sen slog man dit en tapp. Man bru-
kade även ha stål i dörrkaret, för att inte kreaturen skulle
bli förgjorda.

Om det var kinkigt med smöret, när di skulle kärna, skulle det vara att skära ett hål i botten på kärnan å lägga in något av ett vätteljus. Jag vet inte säkert va det är, men jag undrar om det inte är ett slags stenar, som finns vid sjöar.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

E. d.
U. 8
2835

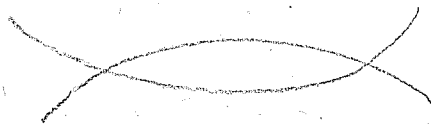
Mot förgör-
ning vid smör-
kärning.

b.d.
19.7.
2835

I Kexås, Mistelås socken, brukade de märka smöret, för att det inte skulle bli förgjort eller förtrollat. De tog en träsked, la den på kant mot smörtrillingen å tryckte in två bågformiga märken, som korsade varandra. Det har jag själv sett å jag tror man håller på å gör sådana märken än.

Märka smöret
mot förtroll-
ning.

Teckning av sagesmannen:

b:d
2835

När man skulle värpa opp te väven, hade de gamle garnet uppnystat på små träaskar, å inne idem hade de träkol, för att inte väven skulle bli förtrollad eller kinkig under vävningen.

Skydda väven
mot förtroll-
ning.

b.d/
a:a
2835

Det fanns olika sätt att skydda bössan mot att bli förgjord å laga, så man träffade bra med den. De skulle skjuta en skata å ta reda på blodet å stryka över bösspipan. Eller ock skulle man skära in in vigselring av silver i bösskolven, så skulle bössan träffa föremålet. Ännu säkrare va att ta vara på en oblat, när man gick till nattvardsgång, fästa opp den på väggen å skjuta mitt på den. Sen menade de, att de kunde skjuta vad som helst.

Olika sätt att
göra bössan
träffsäker.

b:d/
c:b
2835

För att stämma blod använde de förr i världen
följande trollformel här i socknen:

"Såsom Herren stämde vattnet i Jordans flod,
så stämmer jag din blod."

Å sen skulle de läsa Fader vår baklänges å
spotta tre gånger.

Stämma blod.

Hade man utslag eller klåe, skulle man gå opp Valvar-
mässe morgon (1 maj) å tvätta sej eller bada, där det fanns öp-
pet vatten. Man kunde också göra det för att slippa sådan sjuk-
dom under det kommande året. En skulle va splitter naken, å
så skulle det ske tiganes å fastanes före soluppgången.

b:d/j.g.

2835

Bada bort

sjukdom.

Sivil.
Måbo Ud
Stålhög
1920

- 36 -

Uppm. Otto Rosander

Stålhög

Per G. A. Stålhög

J. 1867 i Stålhög

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

bidr.
St.f.
2835

När de gamle gubbarna skulle bada, satte de alltid
sin fällekniv i vattnet, för att inte näcken skulle dra ner
dem å dränka dem. Stål avskydde han.

Stål i vatt-
net.

*bid/
Jie*
2835

Uppväcka kärlek.

För att uppväcka kärlek hos fruntimmer
skulle man göra en ring av en skarprättaryxa å ha i fickan.

Uppväcka kär-
lek.

b:d

2835

Om de hade nån ovän, som de misstänkte ville
göra illa, brukade de kasta eldbränder å vatten efter honom, när
han gick, så skulle han inte kunna göra nån skada.

Kasta eld ef-
ter sin ovän.

Kid
2835

Det var mycket vanligt att de lånade eller Dödinga-ben.
tiggde ett ben på kyrkogården å använde för allehanda ändamål,
men hade de lånat det, fick di inte glömma att lämna tillbaka
det, för annars blev det oroligt i huset. Jag vet en gammal gum-
ma, som tiggde ett sånt ben å använde mot ohyra.

Mot skärva skulle det va bra att tigga
ett ben, pulvrisera det å blanda det i socker samt ge barnet.

*Smaland
Ad. Albo
Sör. Ståthög*

*Uppr. Olof Larsson
Ber. G. R. Strand
Född 1807*

h.c.d.
J.g.
2835

Strö linfrö
mot gengångar

Här var en gubbe som var dö, å de trodde att han gick igen. Hans son - han hette Amon Johansson å var från Bästerna - gick jämt omkring med linfrö i fickorna, å så fort han kom i ett vägskäl, strödde han ut linfrö, för att förvilla spöket.

Amon gick inte i kyrkan nåt vidare. En gång var sockenprästen ute på resa, å då träffade han Amon. "Vell I köpa mina stutar?" frågade Amon. "Vet ni inte vem jag är?" svarade prästen. "Går ni inte i kyrkan?" - "Nej, mina stövlar är sönder, å Saras känger är för små," sa Amon. - "Jag är annars pastor i denna församling å nu får ni komma hem till mej så får jag förhöra er i kristendom." Det är väl en 40 el. 50 år sen detta skedde.

2835

Om någon hugger ner ett träd på den dag, som i gamla almanackan kallas Johannes Döparens halshuggningsdag, så tror man, att det trädets rötter vissna och att det inte kan skjuta nya skott.

Hugga ett träd
på Johannes
Döparens dag.

F. b. / h. d.
2835

De berättar att trollen tagit en av kyrkklockorna i Slätthög å dränkt i Torte göl. Man ska ha försökt att ta opp dom med hjälp av två tvillingoxar, som var uppfödda med oblandad mjölk efter sin mor. Men det misslyckades. Man fick den ända opp till kanten, men så var det nån, som inte kunde hålla tyst, å så sjönk den. De sa också, att pigan hade blandat vatten i mjölken. Sen den stunden sjunger storklockan i Slätte:

"Min syster, min syster,
hon ligger i Torte göl."

Sjunken kyrk-
klocka.

Gif // Gif
2835

På Elofsbergs skogsmark i Hjortberga socken finns ett berg, som de kallar Trötte-stuga. Om det berättas, att en för-rymd soldat, som hette Trötte, hade sin bostad där långa tider. Det är en grotthåla in i berget, ungefär 1 meter hög å 4 till 5 alnar djup. Man kan hitta eldbränder där än i dag.

"Trötte-stuga."

G. J.
2835

På Stenshults ägor i Qvenneberga socken finns
ett kärr, som kallas ⁹Polakens håll. Det går en sägen, att polacker
ha ridit ner sej där i ofredstider, å man har hittat hästskor där.

⁴
Polakens håll.

Småland
Allb.
Slättby
1790

Ypp. Alle Levander
- 45 -
Ber. G. H. Stenrod
Född 1864 i Götting

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

J. a.
2835

Vid barndop hade de många äventyr för sej.

Barnet skulle ha en päng i handen för att få gott om pengar sen.
I den andra handen skulle det ha ett stycke av ett psalmsbokeblad,
för att få gott vid att läsa. Den gumman, som barnet, skulle läg-
ga sej på knä med barnet i famn å bita i spisstenen, så skulle
barnet få goda tänder å slippa tandvärk. Hon skulle krypa oppför
en stege med barnet i famn, för att barnet skulle få lätt för
att klättra, å gå till lagårn å låta barnet stryka djuren över
ryggen, så skulle det inte va skyggt för några djur. Å ungen skul-
le bäras till brunnen å hållas över den för att inte va rädd
för vatten. Under dopet skulle gumorn hålla sig ren om näsan,
för att barnet inte skulle bli snorigt.

Vid barndop.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

J. e.

Uppteckningen rör Bröllop.

Bröllop.

Det har av ålder varit brukligt, att en blivande brudgum skulle köpa en ny hatt eller ny halsduk åt sin svärfar eller sina svågrar. Svärmodern brukade få ett nytt förkläde eller något annat klädesplagg, och om så var, att hon nyttjade snus, fick hon ofta en ny snusdosa. Bruden skulle sy en ny skjorta och ge åt sin svärfar, en åt sin fästeman, den s.k. "fästemannaskjortan" och, om man anlitat böneman, en åt honom, den s.k. "bönemannsskjortan". Han skulle dessutom ha ett par nya strumpor. Brudens och brudgummens bröllopskläder syddes oftast i brudens hem av någon där till eller betrodde sockenskräddare. De gömdes sedan långliga tider efteråt och togs fram vid vissa tillfällen och visades för vänner och efterkommande.

2835

Brölloppen i bondhemmen varade ofta i dagarna tre, då släkt och grannar voro inbjudna. Sedan långt tillbaka har det varit sed, att ungdomen från närliggande gårdar samlats och avlossat skott till brudparets ära.

Om någon äreport, som rests till brudparets ära, råkade blåsa ner under det vigseln pågick, ansågs det som ett olycksbringande förebud för brudparets framtid.

Den av makarna, som under bröllopsnatten somnade först, skulle, enligt folktron, först dö. En man, som jag kände, han är död nu och hette Johan Melin, berättade, att hans hustru somnat före honom under bröllopsnatten, och hon dog också först.

J. S.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Folkmedicin.

Folkmedicin.

Om barnet vantrivdes eller var sjukt å kin-
kigt skulle man skaffa ett rep, som nån hade hängt sej i, göra
ett avkok på repet å ge barnet att ta in, så blev det friskt
igen.

Om de va ute å gick, i all synnerhet på kväl-
len, å plötsligt kände, att de mädde illa, trodde de, att de
blett gastakramade eller råkar ut för onda blåsten. Det skul-
le va nåt, som flög i luften. Då var det att springa hem, ta av
sej kläderna me undantag av skjortan å släppa ett glöd mellan
skjortan å kroppen å spotta tre gånger.

Onda blåsten.

Hade de stolsteget, skulle de ta en trefot, sätta be-
nen, det ena efter det andra mot ögat, vrida det runt å säja: "Nu

Stolsteget.

borrar jag bort stolsteget." Sen skulle man spotta tre gånger.

Tandvärk sattes bort i träd. Man skulle ta å peta Tandvärk.
tänderna med en liten sticka eller en spik tills det kom blod.

2835

Sen skulle man göra ett hål i ett träd, lägga in stickorna å slå
en plugg för. Här fanns björkar med mer än 10 pluggar i. Ett
sådant träd vågade ingen hugga ner, för då trodde de att de skul-
le få all den verk, som blivit bortsatt däri.

ACC. NR. 2835

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

J. J. / C. i

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Skicka sjukdom
på folk.

Uppteckningen rör

Förr i världen trodde de allmänt både här i Slätt-
hög å socknarna runt omkring, att kloka gubbar å gummor kunde stäl-
la sjukdomar på både folk å fä. Det berättas, att strax invid Kla-
sentorp bodde det en sån käring. En gång var det en pojk, som ore-
nade i hennes källa, å för att hämnas skickade hon på honom sån
värk i ena benet, att han blev styvbent å halt för all framtid.

Smida ut ögat.

Bl. a. kunde de kloke smida ut ögonen på folk. Det
tillgick så, att man smidde en spik av koppar nio torsdagar i rad,
ett visst antal slag varje gång, allt under det man åkallade on-
da andemakter. I Hössjö by fanns en bondhustru, som var enögd. Det
andra ögat skulle en försmådd fästeman låtit smida ut för att häm-
nas. Men han kunde det inte ensam, utan måste anlita trollkunniga per-

Skriv endast på denna sida!

soner.

J. g. / b. d.
2835

Binda liket.

Ofta la de stål i kistan. För att den döde inte skulle gå igen, band man händer å fötter med bast, å därvid skulle man säga:

"Jag binder dig med bast,
för att du inte skall gå gast,
utan ligga stilla tills jag kommer."

Binda liket.

Smaland
Välkommen
Hälsningar
1906

- 52 -

Olof Arander
Per G. H. H. H.
Född 1884 i Hälsing

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2835

Ända till slutet av 1800-talet brukade man på långfreds-
dags morgon piska barnen med ris på bara kroppen, dels för att de
skulle påminna sig Kristi lidande och dels för att de skulle bli
snälla och lydiga under det kommande året. Vad så husagan i hem-
men beträffar, kunde man ofta få se ett björkris instuckt i en
ring eller haspa i taket. Om barnen var elaka, brukade moran säga:
"Vell du inte va snällare å styra de, så setter riset i taket, å du
ska få smaka stryk så dä svi'er å 'et."

Husaga.

- 53 -
ACC. NR. 2835

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kie

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör klädedräkten på 1870 och 80-talet.

Klädedräkten på
1870-80-talet.

På 1870- och 80-talet kunde man på vinter-

tiden och ofta vid julottan vid Slätthögs kyrka få se en del gamla gubbar, som voro klädda i skinnbeslagna vadmalsbyxor och hemmasydda pälsmössor av svart fårskinn. En del av dem hade även gula eller svarta skinnvästar med isydda, förtenta bleck- eller mässingsknappar. Fruntimren voro ofta klädda i koftor och kjolar av hemvävt ylletyg. På huvudet hade de rutiga klutar av hemvävt bomullstyg och vid högtidliga tillfällen klädde sej de äldre gumorna i vita, av "sockerduk" sydda klutar och förkläden. Vid den tiden kunde man i bondhemmen få se pojkar i 3 till 5 års ålder, vilka i vardagslag voro klädda i långa kjolar med fastsydda liv och ärmar. Om sommaren, när det var varmt, fick barnen

Skriv endast på denna sida!

springa omkring såväl ute som inne klädda i blotta linnet.

2835

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Småland
Klbo. hd
Hälsing. br
nytt. län 1930

- 55 -

2835

Upp. O. Leonard
Ber. 10. 10. 1867

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kia/
O:c

Angående tiden för sådden höll bönderna på den gamla "vekeräk-
ninga". Den trettonde veckan började den 6 april, å sen följde den
tolvte, elvte o. s. v. Under den tionde - sjätte veckan skulle jor-
den plöjas, vissa sädessorter sås och rotfrukter sättas. En del
bönder ville så sitt korn på en dag, som heter Urbanus, andra på
"Bonificius"-dagen, för att det skulle bli god skörd. Linet skul-
le sås på Karolina-dan för att bli bra, och skulle det lyckas väl
med bondbönorna, borde de sättas på Beda-dan. En annan gammal re-
gel för såning av korn var:

"När braxen leker och enebusken dammar, ska bonden så sitt
korn."

Man skulle lägga märke till den första sädesärlan man såg
på våren. Flög hon högt, blev linet högt, men flög hon lågt, blev det
kort.

Skriv endast på denna sida!

Tid för sådd.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Julen

Julen.

Till julen var det alltid vanligt att man bryggde mycke juladricka, som förvarades i stora träkärll (kimmor). Det löstes sedan opp i trä- eller tennstop, som ställdes på bordet jämte brännvinsflaskor och glas. På något ställe hade man även silverbägare. Julgröten kokades av hemmamalda korngrryn i mjölk tillsammans med ivispade ägg och socker. Den hällades sen opp i tennskålar eller grötabyttor av trä, och ovanpå ströddes ofta finstött kanel i form av små plättar eller rutor för att pryda gröten. När man sen åt, skulle var och en läsa opp ett julrim, t.ex.:

"Nu lägger jag min arm i krok

å äter ur alltihop." o.s.v.

Sm.
Adm. 10
Skattst., 1930

- 57 -

Ufpt. Olle Zander
Ber. G. A. Strand
f. 1867.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2835

Kött, fläsk och korv lades på stora svarvade träfat, som sedan ställdes på bordet. Till julfisken höred fiskasupen, som bjöds omkring under det man åt lutfisk. Flera olika slags bröd och likaså äpplen uppstaplades i högar på julbordet. Man bakade särskilda mindre bröd eller rågbullar, som kallades julakakor, å dem delade man ut till tiggare och fattiga barn, som brukade gå omkring i gårdarna vid jultiden.

I bondhemmen bakades dessutom till julen (ofta för barnens räkning) s.k. "julagubbar" av vetemjöldeg. De hade olika form, t.ex. en gris, "julagrisen", två pojkar, som höll varandra i arm, "tvillingarne", en flicka inuti en krans, "fleckan i dä gröna", en höna, "julpyttan", hästar och hjortar o.s.v.

Dessa bröd lägg på bordet eller ställdes jämte talgljus i fönstret.

Skriv endast på denna sida!

Bröd och annan julmat skulle finnas på julbordet över hele julen ända tills tjugondag Knut, för att man skulle få gott om 'et under året.

Till julen brukade man skaffa sej nya kläder eller skodon, och om den, som inte det kunde, sa man: "Han får setta på huggekubben."

P.a
2835

"Bär stubben hatt

Andersmässe natt

så ligger snön till Vårfrunatt."

"Aprile snö är så god som fåre-gö."

Om hackspetten (av folket kallad "våthorsan") skriker mycket, tros det förebåda regn. Likaså om många myror visar sej ute å springa omkring oroligt.

Regnar det Trefaldighetssöndag, så fortsätter det att regna i 7 veckor.

Väderleks-
tydor.

P. p.

2835

Tro och sed knuten till djur.

När hackspetten skriker, blir det regn.

När ugglan skriker på ett visst sätt, blir det likfärd.

Att möta hund eller katt eller överhuvudtaget att djur
springer över vägen betyder otur.

Den första sädesärlan man såg på våren, skulle man lägga
noga märke till. Flög hon högt, blev linet långt, men flög
hon lågt, blev det kort.

Tro o. sed knu-
ten till djur.

Landskap: Småland Upptecknat av: Olle Levander
Härad: Allbo Adress: Trädgårdsgat. 2, Huskvarna
Socken: Slätthög Berättat av A.G. Strand,
Uppteckningsår: 1930 Född år 1867 i Slätthög.

~~Uppteckningsår~~

R E G I S T E R (sid. 61-64)

Register.

Några biografiska uppgifter om sagesmannen ..	1-6
"Hunnakullen", om julafton på silverpelare, svart hund, troll	7
Trollgumma byker	8
Näcken för plogen	9
Skydda det odöpta barnet mot näcken	10
Förgjort fiske	11
Petter på Häradsskogen, kvacksalvare, kreaturs- botare	12-13
"Klok gubbe," När "Bläsen" lurade änklungen på 50 kr.	14-15

Skriv endast på denna sida!

2835

Förvända synen på folk(krypa genom en timmer-	
stock,låta en tupp dra en timmerstock	16-17
Sockenhantverkare	18-19
Om byskomakaren "Lunta" i Slätthög	20-22
Skräddaren Halte-Lasse	23-24
Nersänkt skatt	25
"Drakmedel"	26
Drakskatt	27
Avvärjande handlingar:mot ormbett,mot troll..	28
Orm i lagårdströskeln mot förgörning	29
Vätteljus mot förgörning vid smörkärning....	30
Märka smöret mot förtrollning.....	31
Skydda väven mot förtrollning	32
Olika sätt att göra bössan träffsäker	33
Stämma blod	34
Bada bort sjukdom Valvarmässe morgon	35
Stål i vattnet mot näcken	36

2835

Uppväcka kärlek	37
Kasta eld efter ovän	38
Dödingaben i magiskt bruk	39
Strö linfrö mot gengångare.....	40
Ej hugga träd på Johannes Döparens dag.....	41
Sjunken kyrkklocka	42
"Trötte-stuga".....	43
"Polackens hål".....	44
Vid barndop	45
Bröllop.....	46-47
Folkmedicin: Vantrivnad, onda blåsten, stolste- get, tandvärk.....	48-49
Skicka sjukdom på folk, Smida ut ögat.....	50
Binda lik	51
Husaga	52
Klädedräkten på 1870- och 80-talet.....	53-54
Tid för sådd	55

Julen.....	56-58	2835
Väderlekstydor	59-60	
Tro och sed knuten till djur.....	60.	